

УДК 338.434

Р. М. Безус,

к. е. н., доцент кафедри фінансів, Дніпропетровський державний аграрний університет

УДОСКОНАЛЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АГРАРНОГО ВИРОБНИЦТВА ШЛЯХОМ СТВОРЕННЯ ВСЕУКРАЇНСЬКОГО АГРАРНО-ІНВЕСТИЦІЙНОГО ЦЕНТРУ (ВАІЦ)

Висвітлено проблеми фінансового забезпечення інвестиційної діяльності підприємств АПК. Запропоновано створення Всеукраїнського аграрно-інвестиційний центру, який при роботі з інвесторами враховував би специфіку сфер АПК.

The problems of financial support of AIC enterprises investment activity are highlighted. The creation of Ukrainian agro-investment center, that while working with the investors would take into account the specifics of the AIC.

Ключові слова: підприємства АПК, координація інвестиційної діяльності, інвестиційний центр.

ВСТУП

На сучасному етапі розвитку економіки України в умовах тривалої трансформації економічного розвитку країни і суспільства в цілому основна увага приділяється фінансовому забезпеченню підприємств.

Ефективна діяльність підприємств у довготерміновій перспективі, забезпечення високих темпів розвитку та підвищення конкурентоспроможності в умовах ринкової трансформації значною мірою визначаються рівнем їх інвестиційної активності та розмаїттям напрямів інвестиційної діяльності.

У масштабах держави пріоритетними для інвестицій є ті галузі та виробництва, яким притаманний істотний мультиплікативний ефект. Завдяки цьому розвиток зазначених галузей справляє позитивний вплив на економічне зростання суміжних галузей і виробництв. До галузей з мультиплікативним ефектом відносяться як сільське господарство, так і інші галузі АПК, які забезпечують продовольчу — загальнонаціональну безпеку України.

ПОСТАНОВКА ЗАДАЧІ

Метою даної статті є дослідження проблем фінансового забезпечення інвестиційної діяльності підприємств АПК та обґрунтування удос-

коналення системи фінансового забезпечення підприємств шляхом створення Всеукраїнського аграрно-інвестиційного центру, який забезпечив би врахування специфіки аграрного виробництва при інвестуванні та скоординував інвестиційну діяльність сфер АПК.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Інвестиції є складовою функціонування економіки країни, тому проведення ефективної інвестиційної політики є одним із забезпечувальних факторів позитивного розвитку країни [1, с. 48].

Для відтворення технічного потенціалу АПК до рівня технічної потреби в найближчі 10 років необхідно в середньому щороку інвестувати на придбання технічних засобів від 22 до 28 млрд грн. [2, с. 38].

На сучасному етапі суттєве підвищення рівня інвестиційної діяльності підприємств АПК неможливе без державної допомоги всім сферам АПК. Для того щоб ця допомога вагомо впливала на відтворення технічного потенціалу аграрного виробництва, необхідно збільшити бюджетну підтримку технічного переоснащення сільськогосподарських товаровиробників у розмірі обсягу загальної технологічної потреби. Заходи, які приймалися на державно-

му рівні протягом усіх років незалежності, на даний момент не створили стабільних передумов для поступального конкурентного розвитку аграрної економіки. Так, у проекті "Державної програми реалізації технічної політики в агропромисловому комплексі на період до 2011 року" на розв'язання завдань і виконання всіх заходів передбачена державна фінансова підтримка лише в сумі 5,6 млрд грн. на 5 років [3].

Часта зміна урядів, зміна векторів і пріоритетів певною мірою вносили корективи в тактику та стратегію розвитку агропромислового виробництва, руйнували послідовність і стабільність державної аграрної політики, що суттєво знижувало результативність задекларованих державних заходів [4, с. 7—9].

До критеріїв, що характеризують незадовільний стан розвитку підприємств АПК, можна віднести наступне:

— елеватори працюють на межі збитковості, що не дає можливості для забезпечення розширеного відтворення, а відтак, і оновлення основних фондів, які є гарантією подальшого успішного функціонування підприємств. Так, у 2008 році 29,0% сільгосппідприємств закінчили господарський рік із збитками в сумі 6108,8 млн грн., при цьому прибуткові підприємства — одержали 11470,9 млн грн. прибутку [5];

— відмічені негативні тенденції до погіршення фінансового стану аграрних підприємств через незадовільну організацію розрахунків і дисципліну платежів;

— непродумані реформи в аграрному секторі;

— недостатня і неефективна державна підтримка галузі;

— відсутність ефективної цінової політики;

— передчасна та значна лібералізація аграрного ринку;

— недостатній рівень захисту вітчизняних сільгоспвиробників.

Підтвердженням цьому є наслідки кризи 90-х років. Підприємства АПК втратили платоспроможність, а це вплинуло на зниження технічної оснащеності й темпів оновлення технічних засобів.

І сьогодні на підприємствах відпрацьоване обладнання вибуває і замінити його новим немає можливості. Технічне переоснащення наближається до критичного рівня. Відсутністю доступного довгострокового позичкового капіталу стримує оновлення основних фондів. Так, попит на короткострокові кредити є задоволеним на 50%, а на довгострокові — лише на 2% [90, с. 50]. При цьому питома вага залучених коштів, що направлені на технічне переоснащення, менше 10%. Причиною цього є відсут-

ність стимулювання джерел утворення інвестиційних ресурсів на мікрорівні, високі ставки податків, що сплачують суб'єкти господарювання, ігнорування залучення населення як масового інвестора, відсутність стимулювання довгострокового кредитування [6, с. 20; 7, с. 72—74].

В Україні на сьогоднішній день діє Державне агентство України з інвестицій та інновацій в обов'язки якого входить знаходження інвестиційно привабливих проектів та інвесторів. Але даний центр є загальним для всіх сфер економіки. Враховуючи порівняно низьку з іншими галузями оборотність капіталу в сільському господарстві, інвестори надають перевагу вкладенню коштів у галузі, в яких період окупності складає 2—3 роки, адже спрогнозувати політичні і економічні події на довший період надзвичайно складно і тому ризик втрати вигод після цього періоду різко зростає. Крім того, підхід до вибору інвестиційних проектів та відповідних інвесторів повинен враховувати вирішення питання забезпечення продуктами харчування громадян України, яке лежить у площині національної безпеки.

Тому, з метою оперативного реагування на проблеми продовольчої безпеки країни та впорядкування інвестиційної діяльності в аграрній сфері з врахуванням її специфіки, пропонується створити Всеукраїнський аграрно-інвестиційний центр (ВАІЦ).

Головна мета діяльності центру — забезпечення продовольчої безпеки країни шляхом вивчення проблемних питань та розробки інвестиційних проектів в аграрній сфері для забезпечення населення та промисловості сільськогосподарською продукцією; вибору пріоритетних напрямів інвестування та джерел його фінансування; затвердження відповідних державних органах напрямів інвестиційної діяльності, що будуть фінансуватися з бюджету; організації та координації впровадження інвестиційних проектів із застосуванням передових технологій та максимально можливих варіантів застосування техніки, машин та механізмів вітчизняного виробництва, а також підтримки проектів на всіх стадіях їх реалізації в межах розробленої ним та затвердженої урядом єдиної концепції застосування матеріалів та технологій.

Наглядно система цілей ВАІЦ зображена на рис. 1.

Найбільш оптимальною організаційно правовою формою Всеукраїнського аграрно-інвестиційного центру є публічне товариство з долею держави в капіталі 50%+1 акція (рис. 2). Це дозволить уряду повністю контролювати роботу центру. На відміну від інших організаційно-правових форм, публічне товариство дає мож-

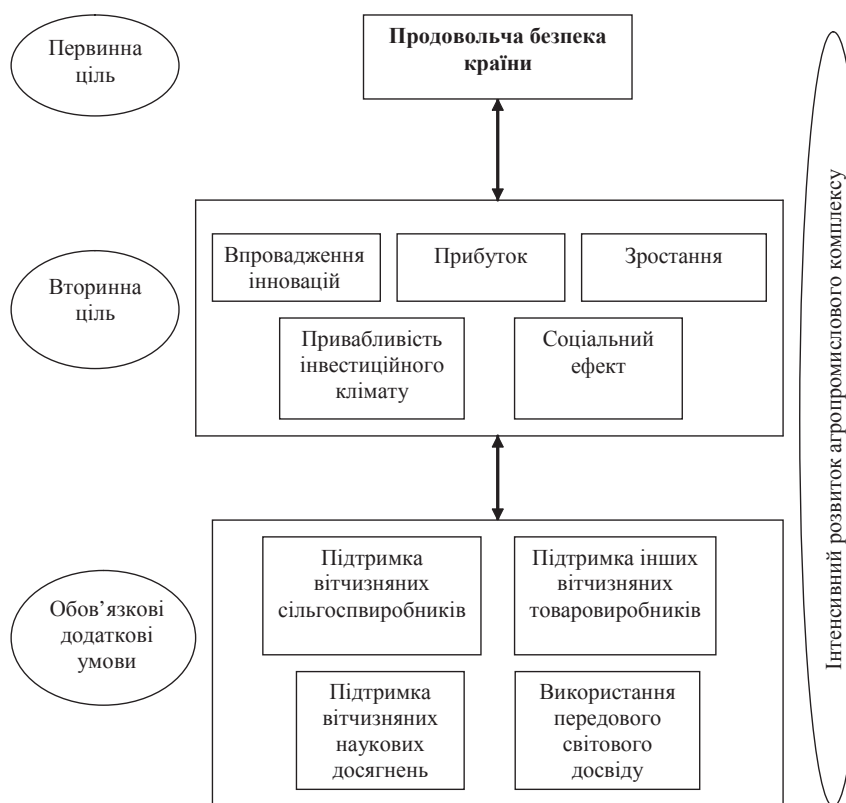

Рис. 1. Система цілей ВАІЦ (власна розробка)

лівість максимально ефективно побудувати роботу із залучення коштів для втілення інвестиційних проектів через механізм продажу акцій власної емісії та облігацій на фондовому ринку.

Органи правління ВАІЦ зобов'язані забезпечити безперебійне ефективне керівництво, з врахуванням специфіки, інвестиційною діяльністю в аграрній сфері країни, що частково або повністю фінансується державою, для забезпечення продовольчої безпеки країни та сталого інтенсивного розвитку АПК.

До складу органів управління ВАІЦ входять:

- загальні збори акціонерів (учасників);
- спостережна рада центру;
- правління центру на чолі з головою.

Саме на загальних зборах акціонерів вирішуються всі стратегічні завдання центру, а саме до їх компетенції входить прийняття рішень щодо визначення основних напрямів інвестиційної діяльності центру та затвердження звітів про їх виконання, внесення змін та доповнень до статуту центру, зміни розміру статутного капіталу центру, призначення та звільнення голови та членів спостережної ради центру, ревізійної комісії, затвердження річних результатів діяльності центру, затвердження звітів та висновків ревізійної комісії та зовнішнього аудитора, розподілу прибутку і т.ін.

Збори обирають спостережну раду центру,

а також голову правління центру.

Спостережна рада ВАІЦ обирається із представників акціонерів центру і здійснює загальне керівництво діяльністю центру в період між загальними зборами акціонерів.

Члени спостережної ради центру можуть входити до складу правління (ради директорів) центру, ревізійної комісії центру.

Спостережна рада ВАІЦ:

— призначає і звільнює голову та членів правління центру;

— контролює діяльність правління центру;

— встановлює порядок проведення ревізії та контролю за фінансово-господарською діяльністю центру;

— приймає рішення щодо покриття збитків;

— затверджує умови праці та матеріального стимулювання членів правління центру;

— готує пропозиції щодо питань, які виносяться на загальні збори учасників;

— здійснює інші повноваження, делеговані загальними зборами учасників центру.

Засідання ради центру збирається, як правило, один раз на квартал.

Правління центру є виконавчим органом. Воно здійснює управління поточною діяльністю центру, формування фондів, необхідних для статутної діяльності центру, та несе відповідальність за ефективність його роботи. Засідання проводиться, як правило, не рідше ніж два рази на місяць.

Голова правління центру керує всією діяльністю центру, представляє центр в інших організаціях, підписує договори та інші документи від імені центру, несе персональну відповідальність за його роботу.

Ревізійна комісія центру — контролюючий орган, склад якої формується із представників акціонерів (учасників), затверджується рішенням загальних зборів акціонерів (учасників). Членами ревізійної комісії не можуть бути особи, які є працівниками центру.

Основні функції ревізійної комісії полягають в контролі за дотриманням центром законодавства України і нормативно-правових актів, розгляді звіту внутрішніх і зовнішніх аудиторів, наданні відповідних пропозицій загальним зборам учасників або спостережній раді центру стосовно його фінансової безпеки

та стабільності.

З метою розробки стратегічних напрямів інвестиційної діяльності в аграрній сфері країни з врахуванням її специфіки та забезпечення фінансування інвестиційних проектів, пропонується створити постійно діючі комітети центру:

— комітет аналізу та прогнозування. Цей комітет аналізує ситуацію щодо забезпечення продовольчої безпеки країни, прогнозує можливі проблеми щодо забезпечення населення країни сільгосппродуктами, промисловості — сировиною та вносить пропозиції щодо напрямів розробок інвестиційних проектів, тісно співпрацює з науково-дослідними інститутами;

— комітет з розробки інвестиційних проектів. Цей комітет обґрунтовує доцільність інвестицій у запропонованих комітетом аналізу та прогнозування напрямах, письмово викладає методи реалізації інвестиційного проекту, описує об'єкти інвестування та фінансову доцільність інвестицій, тісно співпрацює з науково-дослідними та навчально-науковими інститутами;

— комітет фінансового забезпечення інвестиційних проектів. Цей комітет розробляє пропозиції щодо джерел фінансування інвестиційних проектів, контролює надходження коштів в розрізі джерел фінансування та інвестиційних проектів, відпрацьовує питання фінансування інвестиційних проектів з бюджету, аналізує та вносить пропозицію щодо заміни джерел фінансування.

Основними функціональними підрозділами, що безпосередньо беруть участь в інвестиційній діяльності, є департаменти центру. Тому в Всеукраїнському аграрно-інвестиційному центрі пропонується мати такі департаменти:

— департамент інформаційно-правового забезпечення, який готує та проводить тендери серед вітчизняних товаровиробників, готує договори на співпрацю з різними підприємствами та організаціями, надає інформаційні та правові консультації щодо різних питань діяльності, проводить навчання та семінари з питань інформаційно-правового забезпечення інвестиційної діяльності;

— департамент матеріально-технічного забезпечення — займається питаннями матеріально-технічного забезпечення інвестиційних проектів з максимальним залученням до цього вітчизняних товаровиробників на умовах відкритого та прозорого тендеру;

— департамент організації впровадження

інвестиційних проектів — бере участь у відборі на умовах тендеру підприємств — учасників інвестиційних проектів, що фінансуються за рахунок бюджетних коштів; займається питаннями організації навчання кадрів щодо освоєння нових технологій виробництва та удосконалення існуючих, контролює діяльність підприємств — учасників інвестиційного проекту стосовно напряму вкладення інвестицій, забезпечує ефективність інвестиційної діяльності, надає консультації.

Всеукраїнський аграрно-інвестиційний центр для фінансування інвестиційної діяльності в аграрній сфері використовуватиме наступні джерела фінансування (рис. 3):

— власні — нерозподілений прибуток, внески акціонерів, резервний фонд;

— залучені — внески підприємств, що беруть участь в інвестиційних проектах, бюджетні інвестиційні асигнування, благодійні внески;

— запозичені — кошти інвестиційних кредитів, облигації, векселі та інші боргові розписки, лізинг, евробонди.

Всеукраїнський аграрно-інвестиційний центр при фінансуванні інвестиційної діяльності буде використовувати переважно власні та залучені джерела фінансування і тільки в окремих випадках — запозичити кошти.

Для збільшення кількості залучених ресурсів Всеукраїнський аграрно-інвестиційний центр при проведенні тендерів по вибору учасників інвестиційного проекту надаватиме перевагу тим підприємствам, які мають і свої власні кош-

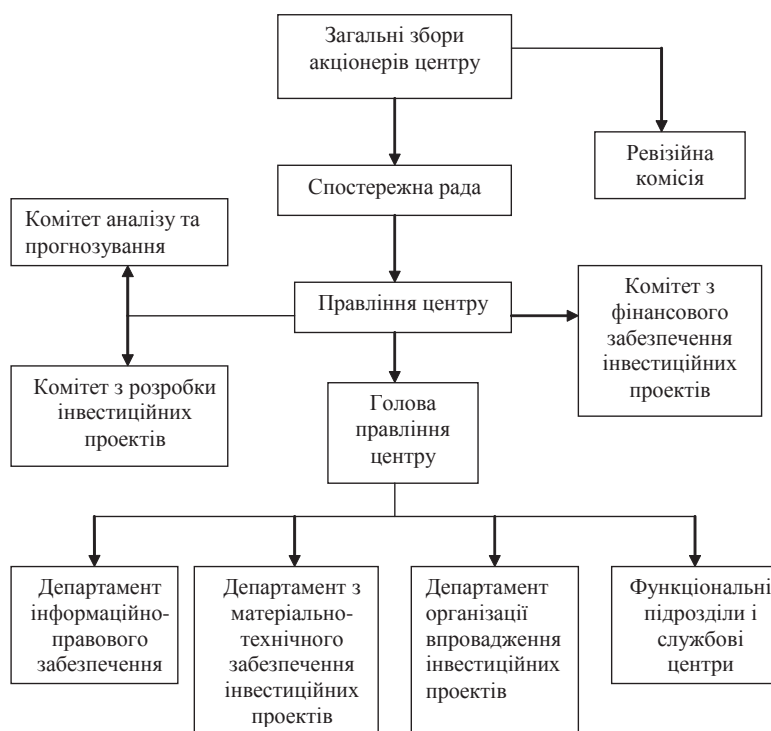

Рис. 2. Організаційна структура ВАІЦ(власна розробка)

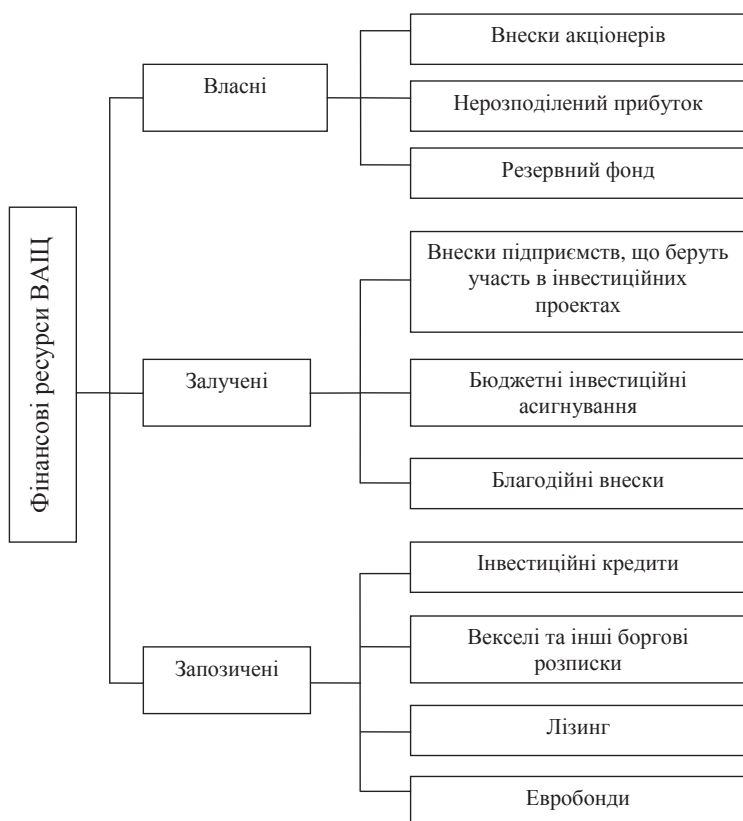

Рис. 3. Склад фінансових ресурсів у ВАЦ інвестиційної діяльності в залежності від джерела формування (власна розробка)

ти для фінансування інвестиційної діяльності. При вкладенні частини власних коштів у інвестиційний проект підприємство ризикує ними, а це спонукає його до більш якісної і відповідальної роботи під час реалізації проекту.

При укладанні договорів з підприємствами — учасниками проекту — пропонується передбачити поряд з традиційними правами та обов'язками сторін умови реалізації готової продукції з участю представників ВАЦ та особливості розподілу чистого прибутку.

Виписані в договорі між центром та підприємствами-учасниками умови реалізації продукції, отриманої в результаті ведення інвестиційної діяльності, з зазначенням терміну реалізації не дадуть можливості реалізувати продукцію по демпінговим цінам.

Більш того, умовами договору може бути передбачено реалізацію продукції по ф'ючерсним договорам, укладення яких візьме на себе ВАЦ за умовами погодження ціни реалізації з виробниками.

Цей не тільки надасть впевненості в отриманні фінансових надходжень на рахунок підприємства, а й дасть можливість отримати додаткові залучені кошти для фінансування проекту або для повернення раніше взятих кредитів. Процедура розподілу чистого прибутку також повинна бути чітко виписана в догово-

рах. Вона має бути зрозумілою, прозорою та вигідною для всіх учасників.

ВИСНОВКИ

Ефективній інвестиційній політиці в АПК перешкоджають не лише недостатні суми реальних інвестицій, що витрачаються на заміну та ремонт основних засобів, а й відсутність скоординованих дій щодо проведення інвестування в даній галузі. Саме цей факт спричиняє ситуацію, суть якої полягає в тому, що всі три сфери АПК — виробництво основних засобів аграрної сфери, безпосереднє виробництво сільськогосподарської продукції та зберігання і переробка її, не мають єдиної концепції застосування матеріалів та технологій. Наявність концепції дала б можливість говорити про застосування в АПК продукції п'ятого та шостого рівня технологічного укладу, а відтак, створила б передумови виробництва такої продукції в Україні. Виходом з даної ситуації є створення Всеукраїнського аграрно-інвестиційного центру, завдання якого полягатиме не лише в координації дій інвестиційної політики підприємств АПК, а і у безпосередньому контакті з інвесторами.

Література:

1. Онищенко В.А. Современные направления формирования инвестиционного процесса в Украине / В.А. Онищенко // Экономика Украины. — 2001. — № 10. — С. 46—50.
 2. Проблеми реалізації технічної політики в агропромисловому комплексі / Я. К. Білоусько, А.В. Бурилко, В.О. Глушко [та ін.]. — К.: ННЦ ІАЕ, 2007. — С. 38.
 3. Постанова Кабінету Міністрів України "Про державну цільову програму реалізації технічної політики в агропромисловому комплексі на період до 2011 року" від 30 травня 2007 р. [Електронний ресурс] №785. — Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>
 4. Саблук П.Т. Основні напрями розроблення стратегії розвитку агропромислового комплексу в Україні / П.Т. Саблук // Економіка АПК. — 2004. — № 12. — С. 3—16.
 5. <http://www.ukrstat.gov.ua> — Офіційний сайт Державного комітету статистики України.
 6. Онишко С.В. Структура інвестиційного ресурсу України та перспективи економічного росту / С.В. Онишко // Актуальні проблеми економіки. — 2002. — № 2. — С.18—24.
 7. Онишко С.В. Фінансовий потенціал інноваційного розвитку економіки / С.В. Онишко / Фінанси України. — 2003. — № 6.
- Стаття надійшла до редакції 28.04.2010 р.